

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สามประการได้แก่ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) ศึกษาตัวชี้วัดระดับความพอเพียงของชุมชน และ 3) ศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการวิจัยนี้ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติปีงบประมาณ 2550 คณะนักวิจัยกำหนดพื้นที่วิจัยเป็นชุมชนในจังหวัดที่อยู่ในเขตปริมณฑลได้แก่ ชุมชนคลองสัมปทวนจังหวัดนครปฐม ชุมชนคลองสามจังหวัดปทุมธานี และชุมชนคลองฝรั่งจังหวัดนนทบุรี ชุมชนทั้งสามได้รับการประกาศว่าเป็นชุมชนที่เป็นต้นแบบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกรมพัฒนาชุมชนในปี 2549 และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (กลุ่มงานขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง) เป็นผู้เผยแพร่

ความน่าสนใจของทั้งสามชุมชนคือ การเป็นชุมชนที่สามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้กระแสการพัฒนาพื้นที่ในเขตรอบกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศไทยนอกจากการเป็นเมืองหลวงของประเทศไทย กระจายตัวของการพัฒนาได้แก่การมีโรงงานอุตสาหกรรม ธุรกิจพาณิชย์ ห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ โรงแรม และบริการเชิงพาณิชย์ต่างๆ มากมายเกิดขึ้น การออกมาศึกษาหรือทำงานทำของคนรุ่นใหม่ย่อมได้รับแนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแนวทางใหม่ๆ หรือที่เรียกว่าแนวทางกระแสหลัก และน่าจะมีการถ่ายทอดไปสู่ชุมชนผ่านคนกลุ่มนี้ด้วย

แต่ชุมชนยังคงอยู่ได้ ยิ่งไปกว่านั้นยังได้เป็นต้นแบบของชุมชนที่ดำรงอยู่ภายใต้ความพอเพียง ชุมชนทั้งสามจึงได้เป็นชุมชนตัวอย่างของการวิจัยนี้โดยคณะนักวิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านในแต่ละชุมชนเพื่อแทนชุมชนตัวอย่าง(ชุมชนคลองสัมปทวนหมู่บ้านคลองสัมปทวนหรือบ้านลาวกลาง(ปากคลองสัมปทวน)หมู่ 2 และชุมชนคลองสามสุ่มหมู่ 7⁹) และสุ่มครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 100 ครัวเรือนและสุ่มเพิ่มอีก 11 ครัวเรือน เพื่อให้ได้สัดส่วนของแต่ละชุมชนให้ใกล้เคียงกัน ทำให้ได้ครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 35 ครัวเรือนในชุมชนคลองสัมปทวน ส่วนชุมชนคลองสามครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 39 ครัวเรือน และชุมชนคลองฝรั่งครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 37 ครัวเรือน การวิจัยนี้ นอกจากใช้แบบสอบถามแล้ว ยังได้มีการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยยึดหลักการ LRDP (Research and Learning for Development to Public) เพื่อให้ผลงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ได้จริง และการนำเสนอผลการวิจัยในบทนี้ประกอบด้วย 1) การสรุปผลการวิจัยซึ่งประกอบด้วย สภาพทั่วไปของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ 2) ตัวชี้วัดระดับความพอเพียง 3) รูปแบบและแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) แนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ 5) ข้อเสนอแนะการวิจัยประกอบด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะการศึกษาครั้งต่อไป โดยผลการวิจัยมีดังนี้

⁹ ชุมชนคลองฝรั่งมีหมู่บ้านเดียว คือบ้านคลองฝรั่ง

สรุปผลการวิจัย

การสอบถามครัวเรือนตัวอย่างจำนวน 111 ครัวเรือน โดยแยกผลการวิจัยออกเป็นสภาพทั่วไปของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ และตัวชี้วัดระดับความพอเพียง รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

สภาพทั่วไปของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงร้อยละ 55.86 และเพศชายร้อยละ 43.24 มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปีร้อยละ 25.23 มีสถานภาพสมรสร้อยละ 65.77 และมีการศึกษาในระดับประถมศึกษาร้อยละ 48.65 ทั้งนี้การเสนอผลการวิจัยในประเด็นสภาพทั่วไปของครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างแยกเป็น สภาพทางเศรษฐกิจ และสภาพทางสังคมดังนี้

1) สภาพทั่วไปทางเศรษฐกิจ

ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 23.42 เกษตรกรรมร้อยละ 22.52 และรับจ้างทั่วไปร้อยละ 19.82 มีอาชีพเสริมร้อยละ 38.74 เป็นสามลำดับแรก รายได้หลักมาจากอาชีพธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 25.23 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาทร้อยละ 57.66 รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาทร้อยละ 74.77 ครัวเรือนที่มีการจัดการการเงินภายในครัวเรือนร้อยละ 94.29 มีการบันทึกบัญชีครัวเรือนร้อยละ 35.14 และมีการกักเงินร้อยละ 51.35 เมื่อแยกตามชุมชนพบว่า

ครัวเรือนชุมชนคลองสัมปทวน ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปร้อยละ 28.57 พนักงานบริษัทเอกชนร้อยละ 22.86 และธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 20.00 เป็นสามลำดับแรก มีอาชีพเสริมร้อยละ 40.00 รายได้หลักมาจากอาชีพรับจ้างทั่วไปร้อยละ 28.57 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาทร้อยละ 60.00 รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาทร้อยละ 57.14 ครัวเรือนที่มีการจัดการการเงินภายในครัวเรือนร้อยละ 89.80 มีการบันทึกบัญชีครัวเรือนร้อยละ 25.71 และมีการกักเงินร้อยละ 51.43

ครัวเรือนชุมชนคลองสาม ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 30.77 เกษตรกรรมร้อยละ 17.95 และรับจ้างทั่วไปร้อยละ 15.38 เป็นสามลำดับแรก มีอาชีพเสริมร้อยละ 38.46 รายได้หลักมาจากอาชีพธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 33.33 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ระหว่าง 10,000 – 15,000 บาทร้อยละ 48.72 รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาทร้อยละ 87.18 ครัวเรือนที่มีการจัดการการเงินภายในครัวเรือนร้อยละ 100.00 มีการบันทึกบัญชีครัวเรือนร้อยละ 51.28 และมีการกักเงินร้อยละ 58.97

และครัวเรือนชุมชนคลองฝรั่ง ครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 40.54 ธุรกิจส่วนตัวร้อยละ 18.92 และรับจ้างทั่วไปร้อยละ 16.22 เป็นสามลำดับแรก มีอาชีพเสริม

ร้อยละ 37.84 รายได้หลักมาจากอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 43.24 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาทร้อยละ 70.27 รายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาทร้อยละ 78.38 ครัวเรือนที่มีการจัดการการเงินภายในครัวเรือนร้อยละ 90.00 มีการบันทึกบัญชีครัวเรือนร้อยละ 27.03 และมีการกั๊ยมเงินร้อยละ 43.24

2) สภาพทั่วไปทางสังคม

ด้านสภาพทางสังคมแยกออกเป็นสภาพสังคมในครัวเรือน สภาพสังคมภายในชุมชน และสิ่งแวดล้อมพบว่าครัวเรือนตัวอย่างมีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 1 – 4 คนร้อยละ 61.26 โดยครัวเรือนตัวอย่างเห็นว่าครอบครัวจะมีความสุขได้สมาชิกในครัวเรือนต้องได้รับการศึกษาที่ดีควบคู่กับหลักการทางศาสนาร้อยละ 89.19 การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวร้อยละ 83.78 และการมีรายได้ที่มากกว่ารายจ่ายในชีวิตประจำวันร้อยละ 78.38 เป็นสามลำดับแรก มีการสนทนากันภายในครัวเรือนที่ระดับปานกลางร้อยละ 52.25 ทำให้เกิดปัญหาภายในครัวเรือนที่ระดับปานกลางและน้อยที่สุดเท่ากันร้อยละ 34.23 และวิธีการแก้ไขปัญหาคือใช้วิธีการพูดคุยกันร้อยละ 75.68 นอกจากนี้พบว่าครัวเรือนมีระดับความสัมพันธ์กับบ้านใกล้เคียงในระดับปานกลางร้อยละ 54.05 ทั้งนี้ในชุมชนคลองสัมปทวนครัวเรือนตัวอย่างมีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 1 – 4 คนร้อยละ 65.71 โดยครัวเรือนตัวอย่างเห็นว่าครอบครัวจะมีความสุขได้สมาชิกในครัวเรือนต้องได้รับการศึกษาที่ดีควบคู่กับหลักการทางศาสนาร้อยละ 80.00 เป็นลำดับแรก มีการสนทนากันภายในครัวเรือนที่ระดับปานกลางร้อยละ 60.00 ทำให้เกิดปัญหาภายในครัวเรือนที่ระดับปานกลางร้อยละ 48.57 และวิธีการแก้ไขปัญหาคือใช้วิธีการพูดคุยกันร้อยละ 88.57 นอกจากนี้พบว่าครัวเรือนมีระดับความสัมพันธ์กับบ้านใกล้เคียงในระดับมากร้อยละ 42.86

ชุมชนคลองสามครัวเรือนตัวอย่างมีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 1 – 4 คนร้อยละ 74.36 โดยครัวเรือนตัวอย่างเห็นว่าครอบครัวจะมีความสุขได้สมาชิกในครัวเรือนต้องได้รับการศึกษาที่ดีควบคู่กับหลักการทางศาสนาร้อยละ 97.44 เป็นลำดับแรก มีการสนทนากันภายในครัวเรือนที่ระดับปานกลางร้อยละ 66.67 ทำให้เกิดปัญหาภายในครัวเรือนที่ระดับปานกลางร้อยละ 51.28 และวิธีการแก้ไขปัญหาคือใช้วิธีการพูดคุยกันร้อยละ 94.87 นอกจากนี้พบว่าครัวเรือนมีระดับความสัมพันธ์กับบ้านใกล้เคียงในระดับปานกลางร้อยละ 76.92

และชุมชนคลองฝรั่งครัวเรือนตัวอย่างมีสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 5 - 8 คนร้อยละ 54.05 โดยครัวเรือนตัวอย่างเห็นว่าครอบครัวจะมีความสุขได้สมาชิกในครัวเรือนต้องได้รับการศึกษาที่ดีควบคู่กับหลักการทางศาสนาเท่ากับการมีรายได้มากกว่ารายจ่ายร้อยละ 89.19 เป็นลำดับแรก มีการสนทนากันภายในครัวเรือนที่ระดับปานกลางร้อยละ 29.73 ทำให้เกิดปัญหาภายในครัวเรือนที่ระดับน้อยที่สุดร้อยละ 70.27 และวิธีการแก้ไขปัญหาคือใช้วิธีการพูดคุยกันร้อยละ 43.24 นอกจากนี้พบว่าครัวเรือนมีระดับความสัมพันธ์กับบ้านใกล้เคียงในระดับปานกลางร้อยละ 43.24

ส่วนสภาพสังคมภายในชุมชนพบว่า ชุมชนจะให้ความสำคัญกับปัญหาเสพติดในระดับมากร้อยละ 26.13 เรื่องเพื่อนบ้านในระดับปานกลางร้อยละ 51.35 เรื่องการมีส่วนร่วมในระดับปานกลางร้อยละ 41.44 และผู้นำในระดับปานกลางร้อยละ 38.74 ทั้งนี้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนการ

แก้ไขปัญหาคือใช้วิธีการร่วมกันคิดร้อยละ 51.35 ในชุมชนคลองสัมปทวนชุมชนจะให้ความสำคัญกับเรื่องเพื่อนบ้านในระดับมากร้อยละ 48.57 ปัญหายาเสพติดในระดับมากร้อยละ 37.14 เรื่องการมีส่วนร่วมในระดับปานกลางร้อยละ 42.86 และผู้นำในระดับปานกลางร้อยละ 31.43 ทั้งนี้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนการแก้ไขปัญหาคือใช้วิธีการให้ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการร้อยละ 48.57

ชุมชนคลองสามชุมชนจะให้ความสำคัญกับผู้นำในระดับมากร้อยละ 51.28 เรื่องการมีส่วนร่วมในระดับปานกลางร้อยละ 61.54 เรื่องเพื่อนบ้านในระดับปานกลางร้อยละ 64.10 และปัญหา ยาเสพติดในระดับปานกลางร้อยละ 41.03 ทั้งนี้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนการแก้ไขปัญหาคือใช้วิธีการร่วมกันคิดร้อยละ 84.62

ชุมชนคลองฝรั่งชุมชนจะให้ความสำคัญกับเรื่องการมีส่วนร่วมในระดับมากร้อยละ 62.16 ปัญหา ยาเสพติดในระดับมากร้อยละ 29.73 เรื่องเพื่อนบ้านในระดับปานกลางร้อยละ 45.95 และผู้นำในระดับปานกลางร้อยละ 37.84 ทั้งนี้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในชุมชนการแก้ไขปัญหาคือใช้วิธีการให้ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการเป็นผู้ดำเนินการร้อยละ 56.76

ในด้านสิ่งแวดล้อมพบว่าทุกชุมชนมีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ซึ่งพบว่าในชุมชนทั้งสามจะให้ความสำคัญเรื่องปัญหาถนนหนทางในระดับปานกลางร้อยละ 32.43 และปัญหา สาธารณูปโภคในระดับปานกลางร้อยละ 35.14 โดยในชุมชนคลองสัมปทวนชุมชนจะให้ความสำคัญเรื่องปัญหาสาธารณูปโภคในระดับมากร้อยละ 48.57 และเรื่องปัญหาถนนหนทางในระดับมากร้อยละ 40.00 ในชุมชนคลองสามชุมชนจะให้ความสำคัญเรื่องปัญหาสาธารณูปโภคในระดับมากร้อยละ 48.72 และเรื่องปัญหาถนนหนทางในระดับมากร้อยละ 46.15 และในชุมชนคลองฝรั่งชุมชนจะให้ความสำคัญเรื่องปัญหาถนนหนทางในระดับมากร้อยละ 32.43 และเรื่องปัญหาสาธารณูปโภคในระดับปานกลาง ร้อยละ 37.84

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ร้อยละ 94.59 โดยมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลางร้อยละ 58.56 ระดับมากร้อยละ 29.73 และระดับน้อยที่สุดร้อยละ 5.41 เป็นสามลำดับแรก ส่วนสมาชิกในครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีระดับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 53.15 ทั้งนี้ไม่พบปัญหาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ชุมชนคลองสัมปทวนมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ร้อยละ 100.00 มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในระดับปานกลางร้อยละ 51.43 และสมาชิกในครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีระดับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้อยู่ในระดับปานกลางร้อยละ 53.15

ชุมชนคลองสามมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ร้อยละ 100.00 มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในระดับปานกลางร้อยละ 69.23 สมาชิกในครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีระดับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้อยู่ในระดับมากร้อยละ 27.03

และชุมชนคลองฝรั่งมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ร้อยละ 83.78 มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในระดับปานกลางร้อยละ 54.05 สมาชิกในครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างมีระดับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้อยู่ในระดับน้อยที่สุดร้อยละ 10.81

ปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้

เมื่อใช้แบบสอบถามจะพบว่าทุกครัวเรือนกลุ่มตัวอย่างในทุกชุมชนจะไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มกลับพบว่าประชาชนมีปัญหาและอุปสรรคในการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะประชาชนขาดความรู้ รู้เท่าทันต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อประเภทต่าง ๆ อาทิ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หน่วยงานภาครัฐ ในท้องถิ่น ก็มีอาจเชื่อในข้อมูลเหล่านั้นได้ ดังนั้นประชาชนในชุมชนเองจึงยากแก่การที่จะปรับตัวตามกระแสเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองได้ทัน

อย่างไรก็ดีในประเด็นนี้คณะนักวิจัยเห็นว่าในความไม่รู้เท่าทัน ก็มีข้อดีตรงที่ทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงวิธีการดำเนินชีวิตให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงภายใต้ความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ขอเสียคือประชาชนอาจไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนกลายเป็นผู้ล่องรับปัญหามากกว่าที่จะเป็นผู้ตั้งรับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นปัญหาของชุมชน

ตัวชี้วัดระดับความพอเพียง

ในการวัดระดับความพอเพียงซึ่งคณะนักวิจัยได้พัฒนาขึ้น โดยใช้แบบสอบถามร่วมกับการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่าชุมชนมีความพอเพียงอย่างไร การกำหนดตัวชี้วัดได้กำหนดตามหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากนั้นจึงแยกออกเป็นมิติทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการมีส่วนร่วม และด้านสิ่งแวดล้อมดังนี้

- 1) ตัวชี้วัดด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ร้อยละของรายได้ที่เท่ากับรายจ่าย ร้อยละของการมีอาชีพเสริมของครัวเรือน ร้อยละของการกู้ยืมเงิน ร้อยละของลักษณะการชำระเงิน ร้อยละของการใช้ปัจจัยการผลิต ร้อยละของการจัดการการเงินในครัวเรือน และร้อยละของการบันทึกบัญชีครัวเรือน
- 2) ตัวชี้วัดด้านสังคม ได้แก่ ร้อยละของระดับปัญหาในครัวเรือน ร้อยละของการมีส่วนร่วมในครัวเรือน ร้อยละของความคิดเห็นในเรื่องที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุข ร้อยละของระดับความสัมพันธ์ระหว่างครัวเรือนใกล้เคียง ร้อยละของระดับการแลกเปลี่ยนสิ่งของระหว่างครัวเรือนในชุมชน ร้อยละของระดับการช่วยเหลือกันในชุมชน ร้อยละของความคิดเห็นต่อประเด็นปัญหาในชุมชน และร้อยละของความสามารถในการรับข้อมูลข่าวสาร
- 3) ตัวชี้วัดด้านการเมือง ได้แก่ ร้อยละของการมีส่วนร่วมในชุมชน ร้อยละของการแก้ปัญหาของชุมชน และร้อยละของประเด็นที่ชุมชนให้ความสำคัญ

4) ตัวชี้วัดด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ร้อยละของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน ร้อยละของวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชน และร้อยละของสาเหตุของปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ในประเด็นหลักความพอประมาณระดับความพอประมาณเท่ากับ 2.70 หลักความมีเหตุผลเท่ากับ 2.46 และหลักการมีภูมิคุ้มกันเท่ากับ 2.66 เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์การวัดผลประเมินผลที่กำหนดไว้สามระดับ พบว่าทั้งสามชุมชนมีระดับความพอเพียงในระดับมาก คือ ค่าเฉลี่ยของระดับความพอเพียงของทั้งสามชุมชนตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 หลักเท่ากับ 2.61 อย่างไรก็ตามการสร้างดัชนีชี้วัดระดับความพอเพียงของการวิจัยนี้ ไม่ได้หมายความว่า จะสามารถนำไปวัดผลได้กับทุกชุมชน แต่สามารถนำไปเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาได้

รูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การกำหนดรูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้จากกระบวนการหาคำตอบต่อปัญหานี้คณะนักวิจัยได้ใช้วิธีการระดมความคิดเห็นจากเวทีการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งพบแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2 รูปแบบได้แก่

รูปแบบและแนวทางที่ 1 การประยุกต์ใช้จากภายใน เกิดขึ้นจากการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัว โดยเน้นที่การส่งเสริมการประกอบอาชีพที่จะต้องมีความพอเพียงเกิดขึ้นก่อนเป็นอันดับแรก ด้วยการส่งเสริมวิถีการผลิตอย่างพอเพียง

รูปแบบและแนวทางที่ 2 การประยุกต์ใช้จากภายนอก เกิดจากการที่ครัวเรือนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ผู้นำชุมชนจะต้องเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนโครงการต่างๆ ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบนี้จะให้ความสำคัญกับภายนอกครอบครัวคือให้ความสำคัญกับชุมชนก่อน

แนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงนั้น คณะนักวิจัยได้สังเคราะห์ประเด็นนี้ด้วยกระบวนการเช่นเดียวกันกับการกำหนดรูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพบแนวทางการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3 รูปแบบดังนี้

รูปแบบที่หนึ่ง รูปแบบผู้นำชุมชน รูปแบบนี้เน้นที่ตัวผู้นำชุมชนที่จะต้องมีความรู้ ความเข้าใจแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นแกนนำในการกำหนดโครงการต่างๆ ที่จะพัฒนาชุมชน

รูปแบบที่สอง รูปแบบความร่วมมือ รูปแบบที่สองเป็นรูปแบบที่เน้นความร่วมมือสองฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายการปกครองคือผู้นำชุมชน และฝ่ายกลุ่มผู้นำแนวคิดซึ่งอาจประกอบไปด้วย พระสงฆ์ ผู้อาวุโส ปราชญ์ชุมชน ผู้นำวัยรุ่น ผู้นำสตรี หรือ NGO ในชุมชน วิธีการนี้จะเกิดผลลัพธ์ที่กระจายได้ของผู้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้เร็วกว่าวิธีการแรก

รูปแบบที่สุดท้าย รูปแบบเครือข่าย รูปแบบสุดท้ายนี้ เป็นรูปแบบการบูรณาการรูปแบบที่ 1 และรูปแบบที่ 2 ขณะเดียวกันก็มีการสร้างเครือข่ายกับชุมชนภายนอก เพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน ซึ่งระบบนี้จะทำให้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถขับเคลื่อนได้เป็นวงกว้างมากกว่า 2 รูปแบบแรก

ข้อเสนอแนะการวิจัย

จากการที่คณะนักวิจัยได้ลงพื้นที่และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์ โดยยึดหลักกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งในระยะแรกนั้นคณะนักวิจัยมีความเคร่งครัดอย่างยิ่งในการยึดหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อวิเคราะห์คำถามตามวัตถุประสงค์ คณะนักวิจัยกับพบว่าชุมชนมิได้มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ แต่เมื่อคณะนักวิจัยได้ผ่อนคลายหลักแนวคิดในการวิเคราะห์ และให้ความสำคัญกับปรัชญาการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีทางของชุมชน คณะนักวิจัยกับพบว่าสิ่งที่สำคัญและน่าจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ **ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเกิดขึ้นภายในจิตใจ มีลักษณะเป็นพลวัตตามวิถีการดำเนินชีวิต และมีศาสนาเป็นตัวเสริมในการปลูกฝังแนวคิด(มัชฌิมาปฏิปทา)** ดังนั้นการจะศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสร้างดัชนีชี้วัดระดับความพอเพียง โดยยึดหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด การวิจัยนี้อาจไม่ประสบผลสำเร็จ

คณะนักวิจัยจึงลดความเข้มข้นในการยึดกรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลง และการสร้างตัวชี้วัดที่จะลึกถึงระดับจิตใจนั้นคงยากและน่าจะมีความคลาดเคลื่อนสูง คณะนักวิจัยจึงอาศัยแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการใช้ข้อมูลการสำรวจความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) และกชช. 2ค ของกรมพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือชี้วัด ในด้านการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นประชาชนในชุมชนเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องมีการประสานกันของ 4 สถาบันในประเทศไทยได้แก่ สถาบันการปกครองที่ต้องทำหน้าที่หลักในการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือต้องเป็นตัวอย่างและส่งเสริมทุกด้านเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันการศึกษามีบทบาทหน้าที่สองประการคือ ประการแรกการเสริมสร้างและส่งเสริมให้นักศึกษาผ่านกระบวนการสอน ส่วนภาคประชาชนด้วยกระบวนการฝึกอบรมการสัมมนา และประการที่สองทำหน้าที่ในการสะท้อนถึงสถานการณ์และชี้้นำการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันเอกชนเป็นส่วนสนับสนุนภายในองค์กรของตนเอง และสถาบันศาสนาในฐานะผู้สนับสนุนให้เกิดการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพราะสถาบันศาสนามีความใกล้ชิดกับประชาชนในระดับจิตใจมากที่สุด

ข้อเสนอแนะการศึกษาต่อไป

ผลลัพธ์สุดท้ายของการวิจัยนี้คือการได้รูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตลอดการวิจัยคณะนักวิจัยได้พบว่าการยึดหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการวิเคราะห์ความพอเพียงของชุมชนอย่างเคร่งครัดนั้น ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ อีกทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมืองของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการที่จะได้รูปแบบและแนวทางการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจ หรือแม้แต่การใช้ตัวชี้วัดระดับความพอเพียงแบบเดียวกันทุกชุมชนย่อมจะมีความคลาดเคลื่อนสูง ดังนั้นการวิจัยต่อไปที่จะเกิดขึ้นในชุมชนหรือกลุ่มเป้าหมายอื่นต้องคำนึงประเด็นดังกล่าวมาในขั้นต้น